

1257/4

Наша реч

ЛИСТ ЗА ЕКОНОМСКА,
ДРУШТВЕНА И КУЛТУРНА
ПИТАЊА

ИЗЛАЗИ СВАКОГ 1 и 15 у месецу

ВЛАСНИК И УРЕДНИК
ДАРИНКА СЕЛЕНИЋ

Број стаје 1 динар Све пошљике слати на адресу уредништва Ваљево, 16 септембра 1936 Уредништво и администрација у Ваљеву, Косачича Венац 47 Претплата за годину 24 динара

СТАВ ФРАНЦУСКЕ према догађајима у Шпанији

Да ли је политика „немешања“ корисна по међународни мир и демократију?

Још у почетку избијана фашистичке побуне у Шпанији, француска влада је и поред симпатија јавног мишљења у Француској према шпанској влади, донела начелну одлуку о немешању у унутрашње одnose Шпаније и тога свога решења она се придржава. Такав став званичне Француске без сумње је добронамеран и диктован жељом да се по сваку цену одржи светски мир.

Али друге земље, у којима владају фашистички режими, а то су Италија, Немачка и Португаллија, и ако су у принципу пристале на овакву једну одлуку, ипак су систематски одуговлачиле и саботирале њену примену. Истовремено оне су продужиле са диферовањем ратног материјала побуњеницима, а Португаллија као суседна земља, послужила је чак побуњеничким трупама као операциона база против владе. На тај начин побуњеници, који немају никакве подршке код народних маса у Шпанији, могли су да продуже ратовање, па чак и појачају своје позиције на неким деловима фронта. Фашистичке силе одговорне су за тако дуготрајан грађански рат у Шпанији, за унијавање хиљаде и хиљаде људи, жена и деце, за уништење многих градова и села, за рушење чувених уметничких грађевина шпанских и за све већу опасност, која прети да се Пиринејског Полуострва пренесе буктињу рата у Европу.

Поставља се сада питање да ли Француска треба и даље да гледа скривених руку како међународни фашизам уништава у крви и пламену младу демократску републику у Шпанији и тиме појачава своје позиције на међународном терену. Немешање у оваквој конкретной ситуацији значи у ствари олакшавање побуњеницима да опкољено и извојено шпанску републику заваде потпуно.

Претседник шпанске владе г. Леон Влум остаје и даље упорно на своме гледишту о неутралности Француске према шпанским догађајима, вероватно из бојазни да не би ангажовањем својим за ствар шпанске демократије повећао и онако велику опасност новог светског рата. Он доследно на-

ставља политику социјалистичких партија о „мањем злу“ и о попуштању пред навалом фашизма, која је била кобна за низ земаља у Европи. Та политика „мањег зла“ омогућила је долазак на власт Хитлера и победу клерикално-фашистичког блока у Аустрији. У међународним односима та иста политика дала је Мусолинију одржене руке да зароби Абисинију, и Хитлеру да погази све важније одредбе Версајског мира.

Народне масе у Француској с правом се питају: па докле ће се тако отступати пред навалом фашизма и чему то води? Ако би победила реакција у Шпанији, Француска би несумњиво имала једног новог противника на југозападу и тиме би била потпуно заокружена ланцем фашистичких сила, а то су: Немачка, Италија, Шпанија.

Учвршћивање генералско-фашистичке диктатуре у Шпанији имало би утицаја и на унутрашњу политику Француске, јер би то дало подршке пуковнику Де ла Року и „Орњеним крстовима“ да наставе са још већим еланом своје нападе на француску демократију. Ко зна да ли ћеће у том случају и Француску задесити судбина Шпаније.

Крајње је време да француски социјалисти као и социјалисти целог света увиде, да се према фашизму не може поступати у рукавицама. Прелазећи преко свих формалности, дужност нове демократије је да не чека скривених руку како јој фашизам постепено одузима позиције и припрема отсуђени јурни. Отворено помагање шпанске владе у овом моменту значи одбрану демократије и мира у целом свету.

Ко ствара корупцију?

Демократија и парламентаризам стварају корупцију. Само у земљама у којима се управља на фашистички начин нема корупције. Тако говоре фашисти свих земаља.

На први поглед, погледа, да фашисти имају право. У демократским земљама чује се често за разне корупциониске афере. Наиме, пише се надуго и нашироко о томе. У парламенту се поднесе интерпелације о тим штапањима. На зборницима јавно се говори о томе. И јавно мишљење целе земље даје о томе коначно свој непосредни суд. Тек онда се ствар прелаже забораву.

У фашистичким земљама, напротив, не говори се никада јавно о аферама. Човек добија уписак да је фашизам успео да заведе поштени ред, да истреби корупцију и морално преороди људе. Али спољашњи изглед фашизма не сме да нас заведе на погрешну мисао да привидно узмемо за стварност, па је зато потребно да фашистички поредак загледамо изнутра. Као што гњила јабука може имати руменило здраве јабуке, тако се и под девичански чистим велом поштења фашистичке управе крију најгрљивији послови фашистичких разбојника.

Под фашизмом нема краја државног и народног новца, цуне нам уши фашисти. Нема краја, јер се већином врше разбојничтва. Народни новац пљачкају фашистички санитери, јавно, у до бела дана, заштићени од самог државног апарата и иакомо тог истог државног апарата. Пљачка народа је озаконена фашистичким законодавством. Цела земља претворена је у сретство за богаћење фашистичких господара, који, невидљиви, далеко од својих сународника, управљају судином земље. Народ њих не види него само њихове агенше, који само по имену управљају земљом. Поред великих својих сународника, управљају и крабе. У општој помрчини даје се прилика несавесним људима на врховима државне управе да направе канал од државне касе до свога чепа.

Када фашистички режим падне, обично остане отисак преступу злочиначких управљача. После пада Примо де Ривере у Шпанији откривене су милионске афере. Код нас је било тако. Под режимом Пере Живковића, Узуновића, Сркића и Јевтића направене су милионске злоупотребе које су тек после њиховог одласка откривене. Колико ли ће тек изнестити афере које ће се открити после обраћања фашистичког режима у Италији, Немачкој, Аустрији, Португаллији и Мађарској?

У живом нам је сећању како је народ за време диктатуре ипак настајао да открије праву крадљивци и да им брез суда пресуди. Када се није смело јавно говорити, народ је шаптао. Од уста до уста глас је ишао даље. И то тихо шаптање награђало је диктатуру док најзад није била осуђена од народа да пропадне. А данас, ако се неко од бивших властодержаца појави пред народом, дочекаће га једнодушни повиси: Нећемо агеише! Нећемо лицитанере!

Мала Антанга

Важан фактор за чување мира и независности малих држава

Националсоцијалистички конгрес у Нирибергу објавио је „свети крсташки рат болшевизму“. Под болшевизмом хитлеровци подразумевају сваки демократски покрет. Али, још пре званичне објаве рата, немачки фашисти запели су свом снагом да униште шпанску демократију, да шпанске сељацима и радницима потчине под јарам фашизма. Међутим, и немачки ни италијански топови ни су могли сломоти снажан отпор слободољубивог шпанског народа. Тај диван навод не само да успешно брани своју младу републику, него својим демократским званосом запаја и друге народе који стегу под фашизмом. Португалски народ није остао равнодушан према судбини своје браће у Шпанији. Италијански фашисти немају више поверења у своју ратну морнарицу. На италијански крсташ „Пола“, који је отпловио у Шпанију, влада је укрпала 30 прих кошуља (фашиста), да шпиувирају и прате кретање морнара. И у немачким фабрикама и радничким насељима осетно се нови дах. Међународној реакцији тресу се темељи. Зато немачки фашизам кипти од беса и објављује рат свима слободним и демократским народима, тражећи за њих ауторитативне режиме. Он „болшевизмом опасношћу“ хоће да прикрије своје спремање на рат, припремање граничног напада на Русију, Француску и мале државе Европе. Иако националсоцијализам за свога главног непријатеља сматра Русију и Француску, не значи да он мора напасти само на њих. Индустријализована Русија, која је од аграрне и назадне земље постала прва индустријска земља у Европи, војнички снажна, морална и јединствена, спремна је да са успехом одбаје немачке трупе од своје границе. Француска је своју границу опасала појасом неосвојивих утврђења. Француско-совјетски савез уједињено је снагу руског социјализма и француске демократије за одбрану националне слободе и културе, против немачког империјализма. Овај савез дјеује моћних земаља изазива мржњу немачких властодержаца, али у исто време дејствује и као опомена, да ће фашисти онећи прсте ако се буду и-гради ватром.

Како је тиме националистичком империјализму подигнута брана, он ће морати да стреме у правцу мањег отпора. Мали, ненаоружани или слабо наоружани народи биће прегажени. Њих ће снаћи судбина Белгије, Србије, Румуније и Црне Горе за време прошлог великог рата.

Има ли спаса за мале народе? Има у њиховом међународном савезу, у политици одбране мира и наслона на велике и мирољубиве силе, као што су Француска, Русија и Енгле-стоји још једна велика сила, која је постала приступаем малих држава у једну међународну заједницу за одбрану мира и националне независности. Малој Антанги намењена је велика улога — да у Срвњој Европи и Подунављу буде чувар мира и националне самостојно-

РЕПУБЛИКАНСКА ШПАНИЈА И ЕВРОПА

(«Кларидад», владин орган — Мадрид)

Француски предлог о немешању примљиви је постепено, са мање или више резерви, од свију држава, којима је био упућен. Али смо својевремено изложили наше гледиште о томе предлогу. Сада се понова враћамо на тај предмет.

Како треба схватити француску иницијативу

Сви браниоци републике природно сматрају да је неправедно што Европа, једним тактом о ненападању, ставља на равну ногу легалну владу Шпаније и злочиначке банде, које су се побујиле противу ње. Али они који то питање постављају једнострано, заборављају да гест Француске има други циљ: да избегне претварање нашег грађанског рата у европски рат, што би могло да се деси, ако би се нека европска сила сунеше ангажовала макар и својим симпатијама за једну од зараћених страна.

Ми не претерујемо када кажемо да проживљајемо опасне тренутке, када унутрашњи рат у Шпанији прети да изазове међународне компликације. Опасност положаја је, очигледна. Опасност још није ниш четла и ми верујемо да ће она постojати све док траје грађански рат код нас; али без сумње да је у садашњем моменту међународна атмосфера знатно расветљена.

Ову повољну измену ми приписујемо великом делом предлогу Француске, која је нагнала европске кабинете на размисања и која је задржала извесне пренагњене покрете. У задњем тренутку извесне европске земље схватиле су француску настојања као алтернативу; или колективна неутралност, или ризик европског сукоба. Ако та алтернатива одговара стварности догађаја, онда је ван сваке сумње да је иницијатива француске владе, већто помогнута од Енглеске, била много ефикаснија, него што то мисле извесни кругови: *Јер у садашњем моменту један међународни рат само би још више ишао на руку фашизму. А та опасност за момент је смањена.*

Без непотребног јадиковања

Коле-тивна појава о немешању није омедала до сада, а то неће изгледа ни у будуће, да побуњеници добију материјалну помоћ од неких сила потписница. Али је сасвим апсурдно жалити се, у име међународног права, што неке земље, или њихови грађани и даље помажу побуњенике, док друге земље не пружају никакву помоћ републиканској влади. Оставимо се тих непотребних јадиковања. После оног што се десило у Абисинији, сасвим је смести удружених држава.

Хитлеровски агенти знају важност Мале Атанта и хоће свим силама да је поткопају. Најпре споља. Претњама, обећањима и сплеткама хоће да одвоје поједине државе и да их придобију да своју судбину положе уз несигурну егзистенцију немачког фашизма. У Чехословачкој Хенлајнови фашисти, у Румунији „Гвоздена гарда“, у Југославији Љотићеви фашисти, хрватски и словенски клерикалци настоје да државну политику својих земаља поведу у правцу хитлеровских планова. Сем ових хитлеровских добровољца постоје и хитлеровски најамници који су свој народ продали фашистима и намерно воде онакву пропаганду како им њихови наредбодавци командују. Најзад, извесни „привредни кругови“ имали би прво место када би њихова земља постала немачка колонија и зато је продају на велико и мало.

Ових дана, када се у Братислави држи конференција Мале Антанте, жеља је целог нашег народа да се Мала Антанта што више учврсти, да своје напоре повеже са напорима осталих држава које желе мир, поштовање примљених обавеза и обедење националне независности и међународне равноправности мањих народа.

Што да ће европске силе заузети према Шпанији једно одређено становиште из сентименталних разлога или због међународног права. Мотиви спољне политике једне земље увек су диктирани националним разлозима и егзистичким факторима. Друкчије се не може ни захтевати. Будимо реалисти.

Стога ми морамо пронаћи додирне тачке где се интереси Републике подудару са интересима европских земаља. То је права и једина међународна политика, коју ми морамо спроводити. Више од једног века Шпанија није умела да спроводи тако схваћену политику, па чак после револуције априла 1931, она се у том погледу није изменила. Ми смо веровали да ако унесемо у наш републикански устав ову глупост: „Шпанија се одриче рата као инструмента националне политике“ и ако приступимо Друштву народа, да смо тиме одредили своју међународну политику. То је било погрешно. А данас, ми носимо последице тога.

Ван јевенеског пакта, Шпанија нема никаквог другог пакта ни са једном државом. Ми смо били увек доследно *неутрални*, како дефинирамо тако и десничари. Ми смо се чували да будемо увучени у макарва међународни сукоб. „Неутралност изнад свега“, као у 1914 година. А сада се Европа такође изјашњава за неутралност у погледу наше земље, ми се револтирамо у име демократије, антифашизма и општих човечанских права. Па иако ми имамо права да кажемо Французима и Енглезима да ће триумф фашизма у Шпанији и наш пораз бити почетак пораза демократских слобода у њиховим земаљама, то је ипак само журнализам и литература, али никако *међународна политика* у правом смислу.

„Do ut des“ — дам да даш

Јер права међународна политика то је увек политика по принципу: „do ut des“. Дакле, шта ми нудимо као противуслугу земљама, од којих тражимо помоћ? Ништа. Ми и даље сањарио у царству најамнијег идеализма. И у име тог идеализма ми тражимо да нас помогну, па ипак, државни разлог је увек од практичног смисла. Држава нема ничег заједничког са апелима идеалиста, она не очекује ништа од романтичних обећања. Она тражи фактоне, споразуме, конкретне уговоре. Шпанија није о томе мислила, и зато она никад није водила праву међународну политику.

Потребно је, даље, да ми непосредно и хитно створимо политику, која садржи све против адуте према државама непријатељским Републици. У том погледу довољна је појава, коју смо требали већ одавно учинити: земље, за које се наша републиканска влада уверила на основу непобитних факата да помажу побуњенике, губе право гостопримства и заштите за све своје грађане, који су у Шпанији. На непријатељство тих земаља, републиканска влада мораће одговорити, између осталог, и економским репресалијама. На пример, забрањене се њиховим поданицима да имају у нашој земљи индустрија и трговачка предузећа. За њихове грађане нема посла ни зараде у Шпанији. Тако ћемо те земље приморати да размисле о економским последицама, које ће њихово непријатељско држање према нама изазвати кад Република буде триумфовала.

Дакле, с једне стране политика конкретних споразума са земаљама, које су нам пријатељски наклоњене, а с друге стране политика репресалија према непријатељским земаљама. Таква мора бити спољна политика шпанске владе. Ко је тако не схвати, није на висини догађаја.

Франко, Де ла Рок и Абдел-Крим

Фашистичка побуна, која ето већ нише од месец дана раздира Шпанију и привлачи нажију целога света, започела је била у Мароку, на северу Црног континента.

Постоје у ствари три Марока: француски, шпански и међународни (Тангер).

Сва три скупа имају површину од око 600.000 квадратних километара, т. ј. већу решио од једне Француске и осим пространих плодних равница обилује богатим шумама нарочито кедровим и рудама.

До данашњег дана рудна богатства Марока слабо су још истражена, али према ономе што се зна, изгледа да су огромна. Осим злата, сребра и бакра, постоје још велике количине железне руде, мермера, шалтера, соли и сумпора, а пронађени су и извори нафте. Немачка фирма браће Ханесмана, иза којих стоји Круп и која је ту деловала, предала је била Марокијској влади своједобно извештај о 2.027 рудних налазишта.

Овакв Мароко привлачило је одавно заљубљене погледе светских империјалиста. Али се нико није могао одлучити да ту отворено приступи са својим жељама. Јер одмах је наилазио на одлучан отпор остале империјалистичке сабраће! И ствар се је обично свршавала каквом међународном конференцијом, где су између два банке и свечаном ручка, учесници давали свечано обећање да ће чувати интегритет и сувереност Марока.

Али потајно сваки је настојао да овде учврсти свој уплив. И колики је томе придаван значај види се најбоље из речи једног претставника енглеског империјализма Хејри Џонстона: „Мароко — то је база светског господства“.

Сваки је настојао да склопи са марокијском султаном што повољнији уговор и дага што дуже очува на снази.

Трговица Шпаније са Мароком у почетку XX века заснива се у главном на експорту који се цени на неких 6 милијуна франака. Увоз из Марока у Шпанију у ово доба био је незнатан. Енглески експорт у Мароко је знатнији. Тако године 1901 увози Енглеска тамо текстила, чаја и др. за 18.000.000 франака, а извоз за неких 13 милијуна франака.

Исто тако значајни су и трговински односи Немачке са Мароком. Тако да су сви изгледи били да ће се Немачка пласирати на прво место у економском животу Марока. Немачки империјализам био је овде нарочито агресиван. Да споменемо само долазак Виљемов у Тангер 31 марта 1905, ради кога замало да није дошло до сукоба европских империјалиста.

Тај сукоб завршио се конференцијом у градуу Алгесирасу покрај Гиблатара, који добро познајемо из садашњег шпанског грађанског рата.

Конференција ова није задовољила Немачку и ова, нарочито услед француске акције у Мароку у јулу 1911 године шаље ратни брод „Пантер“ у луку Агадир. Претстоји поново судар светских империјалиста.

И онда се склапа француско-немачки уговор, према коме Француска постаје стварни господар Марока, што најзад признаје и сам марокијски султан.

Шпанија добија обалу северног Марока, широку неких 70 км. од ушћа реке Мулуја на запад до Атланског океана (свега неких 28.000 кв. км.) А Тангер, лука у северозападном куту Марока, проглашена је за међународну зону са околином свега око 275 кв. км. 1923 године био је коначно редигован и статут овог међународног града и зоне. Шпанији је остао и мали комадић Атлантске обале са градињем Ифни. Тако су створена три Марока: шпански, француски и међународни. Са француским Мароком везано је име једног француског фашисте — пуковника грофа Казимира Де ла Рока.

Са шпанским Мароком име јед-

ног шпанског фашисте — генерала Франка. И један и други дуго су служили у Мароку. И један и други многи су радили на угушивању слободне тамошњих народа. И један и други борили се прозив заједничког непријатеља вође Рифанаца — Абдел Крима.

„Еко де Пари“, главни орган топовске фабрике Крезо писао је 1911 г.: „Уништити оне неукротиве горштак (Рифанце) код којих се храброст удружује са свирепом глупошћу, спалити све на свом путу, проћи њиховом земљом као Атила — то је једино средство да се задобије поштовање код тих људи“.

Тако је мислио и поступао пуковник Де ла Рок. Тако је радио и генерал Франко, оснивач шпанске леве странеца, којој је био циљ — остварити идеале „Еко де Пари“ и њему сличних.

Абдел Крим својим успешним ратовањем са Шпанијом уједино је био шпанске империјалисте са француским и тек њиховим заједничким снагама пошло је за руком да сруше слободољубивог Абдел Крима. И да га заточе на отоку Реуниона у близини Мадагаскара.

Абдел Крим стајало је за време борби наглашавао: „Рифи ратују не са шпанским народом према коме не гаје никакве мржње, већ са завојевачким империјализмом, који настоји да ни отме слободу путем моралних и материјалних жртви племенитог шпанског народа“.

Данас „мароканац“ Де ла Рок води у Француској борбу у корист фашизма против владе шпанског народног фронта која тежи што пунијој слободи селака и радника.

Истовремено „мароканац“ Франко потпомогнут поповима сваке феде и осталим реакционарима претвара Шпанију у ружевице и пламен, настојећи уништити слободу шпанског народа помоћу својих страних легија. Стари Абдел Крим на отоку Реуниону моли француску владу да га пусти на слободу!

И овај мароканац (без наводника) хоће да придонесе свој обол борби шпанског народа и да покаже да се је он стварно борио онда не против шпанског народа-радника и селака, већ против завојевачког империјализма и његових претставника, свих тих франка и деларака.

И верује стари Абдел Крим да ће овога пута слобода и истина изнети победу и да ће ослобођени Рифанци прославити ту победу заједно са ослобођеним шпанским радницима и селацима.

Веселозод Тујана

Нова жена је рођена и учествује у животној борби

Тежак економски и социјални живот данашњице, истинско је жену из скућеног домаћег огњишта и показао јој нови пут ка изграђивању своје егзистенције, свога индивидуализма.

Прошла су времена када је жена била само и једино средство за одржање врсте, везана за уско домаће огњиште између четири зида, живећи под другим околностима и у сасвим различитом добу од данашњице.

Исчезнула су времена сањарења и идеалиста према месечини. Нова жена има свој јасно обележен животни пут (Жолно—Кири, Колонтај, Ла Пасионарија). Свесна је своје животне борбе и дужности која је очекује, како у садашности тако и будућности. Непоратна су времена када су жени оспоравали право учешћа у јавном животу и раду, њено битно ја, јер на то оспораване нема и не може нико имати права, макар да је у питању она, физиолошки слабије биће, али по интелекту и својој животној борби равно мушкарцу.

Жена се бори. Још од 1904 године када је основана Интернационална алијанса женског покрета, до 1906 године приликом првог феминистичког конгреса у Копенхагену, жене појединих земаља биле су по-

Наш фелтон ШПАНСКИ ГЕНЕРАЛИ ОД ТЕОДОРА ВАЛКА (ПАЗИЗ)

забораве наши чиновници. И онда када то знају требало би своје поступање према сељаци из основа да мењају и поправљају. Иначе постоји велика празнина, да не кажемо провалија у н.згодним односима између чиновника и сељака. Добро би било ако би се ово благовремено исправило.

Остружањ Миодраг Ивановић

Наднице невалификованих радника при брању шљива, плаћају се од 1.50 до 7 динара

Пре неколико дана један „искусни“ извозник скупо ваљевске и грабавачке цигане и понудио им брање шљива по воћњацима у оближњим селима. Размишљали цигани, да ли да се погоде или не? Солидарисали се да не примити понуду и тако нешто зарадити. Наднице одраслим 12 динара, а младим 7 динара и храна. Крећући још зором у села, боси и с корпом о руци. Брали шљиве неколико дана, али новац за то време нису примали. Хранио их човек „добро.“ Храна им била „обилна.“ Цео дан су само добијали 1/4 бајата хлеба у износу 0.50 дин. Бојао се човек да их не прехрани. Воде су имали колико су хтели.

Трпели цигани, само по неки од њих куражнији реши се да потражи од послодавца, неколико већ зарађених динара за хлеб.

Дај ми молим те, крче ми црева? А газда тек викине.

Битанго! У шуму па брсти. Тако наше циге, пошто им је било немогуће да саживају брст, а пошто су ипак по свом личном схватању одвојили од четвороножаца, а при том су људи од речи, ћутали су, јер је газди било потребно да се обере за неколико дана цео вагон шљива.

Трајао је тако неколико дана. Пошто свеукупно крај, тако и циге издало стрпљење. Престали су с радом. Сад наилази оно главно. Газда им није одах платио. Скупљали се пред магазом неколико дана, да би добили свој новац мучно зарађен, а при том губили своје наднице, цоњајући пред вратима не би ли газду умилостивили.

Лепо им човек говорио, доћи данас, доћи сутра, некада ћу вам платити.

Шта се све одиграло и каквих израза је пало, незгодно је рећи, али је међусобно измењен цео сокачки жаргон. Чак су по неки дечади — цигани извлачили шамаре. Кад се већ није имало куд пристао да плати, али не онолико, колико је погодно, већ колико је он хтео.

Тако је надница одраслим исплаћена по 7 динара, а дечацима од 1.50 до 3 динара. Пошто је предходно хумани послодавац урачунао храну, хлеб у вредности 0.50 дин.

Револтирани овим поступком газде, неки цигани нису хтели да приме зарађени новац. Лепо су му поклонили и пожелели дуг живот, а за задржани новац препоручили су му да купи посмртну свећу. Злу не требало.

Али то није усамљен случај. Има их који на исти хумани начин поступају, само што нису цигани већ сељаци, запослени при решетачу сувих шљива.

Њихово радно време почиње од 5 часова изјутра а свршава се до 12 часова ноћу, до друге смене, без прекида рада, изузев 10 мин. које им „поклањају“ да би обедовали.

И сувине је жалосно поступање с тим невалификованим радницима — сељацима.

Наднице се обично плаћају до 15 дин. дневно. Али и ако су невалификовани и премда нису уписани у Јер, послодавац одбија дневно по 2 дин. за уред сваком раднику, тако да се надница појединцу хвата по 13 дин., наравно о својој храни, за рад од 5 часова изјутра до 12 часова ноћу.

Често видите такве раднике како каскају целог дана преко улице, но-

Некада, у старо добро време! Продирали су чак до Холандије са својом плаћеном војском, а у Немачкој су спаливали градове. Океанима су једрили на обале биберера и зачина, чак у земљу Азтека и Перуанца и богати златом и драгим каменом враћали се кући. Глобус је био довољно просторан за њихова дела — за њихова недела.

Ипак кроз векове смањило се глобус. Изгурани су из Средње и Јужне Америке, последња американска острва и Филипине отргао им је 1889 млади доларски империјализам.

Тако је за њихову делатност последњих стотину година преостало брдовито полуострво Шпаније, вековима плаћкана отаубина. Уз то по океану растурено неколико група острва и два исечка Африке.

Шпанска војска је већ одavno престала да буде војска, у првом смислу речи. Она је оставила свет на миру и тражила поље рада у својој земљи. Постала је установа за младе нераднике, који хоће да аванзују. До гувернера или на министарску фотељу.

Од ратне вештине дигли су руке. Војска је постојала за официре и генерале. Официрски кадар је порастао: на сваких десет војника по официру, а број генерала лео се у стотине. Бојно поље — нешто сужено — створили су у сопственој земљи. Остани кући и направи сваке године по једну побуну, свој пропунцијаменто. Само северна обала Африке, Мароко, пружао је с времена на време промену. Као и другде, и овде су умирали генерали у кревету; ипак на погребима су им носили не само појничка него и политичка одликовања.

Шпанија постаде класична земља генерала политичара. Решавање кабинетских криза и династичких питања спадало је у надлежност више генералске вештине.

Либерали и клерикалци менажи су с темпом годишњих времена на министарским фотељама, парламентарна већина замењена је комадом каквог било новог диктатора генерала. Да, било је чак и либералних генерала. Тако Риго, чију мимну још и данас певају у маршу милиционари. Он је почетком прошлог века под Алфосом VII успоставио народно претставништво. Ипак, Риго није догурао до генерала, а Еспартеро и О'Донел под Изабелом нису схватили сувине озбиљно либерализам. Ни ои нису излазили на крај без божанског реда, цензуре и кундака.

Генерали се радо позивају на претке и традиције. Па добро, да извучемо из историске таме неколико тип претеча Франка и Моле — да осветлимо традицију.

Например, генерал Нарваез. Он је дизао побуне и владао средином прошлог века. На самртној постељи питао га је свештеник — генерали су им били увек добри католици — хоће ли да опрости својим непријатељима. „Непријатељи? Ја немам пријатеља, све сам их стрељао,“ одговори добри генерал.

Или генерал Мартинез Анидо. Почео је као гувернер Барселоне, бече то баш пред Светски рат. Запитан једном о вештини владања, одговорио је, да је то вештина хирургије. Тог човека, који се тако добро разумео у клању, позвао је

сећи на лејима корпе шљива из једног магацина у други. Добија се утисак да се сељаци тренирају за маратонске трке. Брзо се разувверите јер вас тргне глас газде, који болди раднике да неуморно каскају.

Брже, бр-ж-е стоко!
Шта си стао и зијаш?
Разбићу ти њушку.
Ух милу ти — — — — —
И тако из дана у дан, докле и како питање је?

Алфонс XIII са министра претседника. Под Примо де Ривером био је министар унутрашњих дела. Ипак, нису били без ратничких амбиција. Генерал Силвестре изабрао је за бојно поље Мароко. Једног дана, јула 1921, изби он изненада у Мидилу; у том окршају Шпанија је скоро искрварила.

Отпочела је једна строга истрага. Зуцкло се о рудничким интересима краља Алфонса у Мароку. Једног дана, пре него што су војни суд и парламентарна анкета требале да разасне ову мистерију, успе генерал Примо де Ривера са ударом и несталоше акта анкетног одбора.

Из доба Примо де Ривере потичу и имена генерала који су данас на делу. Мола — шеф полиције. Франко — јерог Марока. Они данас хоће опет власт. Морали би, као некад њихов колега Нарваез на самртји постеле, да кажу да немају непријатеља, јер су све стрељали — па баш кад би ти непријатељи били три четвртине шпанског народа. Није чудно, да су на њиховој страни симпатије фашиста свих земаља.

СЕЉАК И ЧИМОВНИК

Иако је опште позната ствар, да се наш сељак налази у изванредно тешким материјалним приликама, тако да оскудева у свему и свачему, јер су му приходи исувише незначителни и безначајни ипак се људи из банкарских кругова усуђују тврдити: да наш сељак може плаћати своје дугове и да не може бити речи о његовој презадужености. Ово нас зграњава и запрепаштује. Овакви гласови у нашој јавности стварају само збрку и забуну. Из овога можемо најбоље закључити са колико раположу банкарци, када имају смелости да тврде тако штогод.

Приходи нашег сељака у данашњем времену ове тешке кризе толики су, да са истима не може да подмири ни најужније животне потребе. Од чега ће онда наш сељак да плаћа своје дугове који су огромни и који сваки даном постају све већи.

Ово су тако јасне и очигледне ствари, да их није ни потребно нарочито наглашавати. То сваки који није пристрасан мора да увиди и да призна.

Али банкарима то није довољно. Они заслепљени својим егоизмом прелазе олако преко најочигледнијих чињеница. Њима ништа није свето, ништа важно и значајно само ако прелазе уски круг њихови лични интереса. Овим људима којима се предива, који пливају у изобиљу који блистају у сјају, нимало није тешко износити и тврдити: да сељак не треба заштити у погледу

дугова и да га треба принудити да исте плаћа. То сељак боље и дира, то га до два душе врећа. Јер нико од нашег сељака не осећа већи терет и душевни притисак због околности: да је дужан и да дуг не може одужити.

Уосталом нека банкарци изнесе шта хоће у јавности, нека мисле и предузимају шта хоће, али треба ипак да буду дугове не може плаћати, све док се буде налазио под оваквим економским приликама и у оваквом материјалном положају. Јер сељак је дошао до крајњих граница своје материјалне испуњености. Свако даље погоршавање његовога тешког положаја изазвало би недогледе не последње по цело друштво, нарочито када се има у виду то, да је овде у питању најмоћнојој страни стаљек, који је главни стуб државе.

Остружањ Миодраг Ивановић

Преглед књига

Е. Дрезен: Заменхоф

О есперанту су се повољно изражавали многи велики умови човечанства. То су: Горки, Толстој, Барбис, Роланд, Рен, и многи други. Есперанто се и код нас у задње време рапидно шири. Па ипак многи имају о есперанту тек магловиту слику. Намера издавача је била да исприво обавесте не само симпатизере есперанта, него још више његове противнике, да добију слику о правој, научној вредности есперанта. Јер ову књигу није писао неки пристрани и необјективни присташа есперанта, него озбиљни и непристрасан научњак, који објективно научном методом анализира есперанто и приказује симпатичног аутора есперанта Заменхофа, који је читав свој живот посветио борби за бољу будућност човечанства.

Књига је писана популарним стилем на 48 стр. финог папира, у укусној техничкој опреми и са сликом аутора есперанта и стоји у продаји само Дин. 5.

Адреса издавача „Антауен“ — Осијец — Радничка 18.

ИЗ УРЕДНИШТВА

„Наша реч“ се издржава сопственим средствима, добивеним од продаје или претплата. Њено издавање зависи у првом реду од заузимљивости и повременика по другим местима којима се шаљу две трећине целокупног tiraжа. Испоруку прикупљеног новца сада смо олакшали отварањем чековног рачуна број 58.957. Уз овај број приложили смо чековну уплатницу, којом нам треба послати сав прикупљени новац без застоја да би смо на време, као и досада, могли да одговоримо својим обавезама према читаоцима и штампарији.

Од уредника и аш ш и х претплатника и поверника зависи даље уредно издавање „Наше речк“.

МАНУФАКТУРНА И ГАЛАНТЕРИСКА ТРГОВИНА

МИОДРАГА А. КРСТИЋА — ВАЉЕВО

Препоручује пењеним муштеријама велики избор све

мануфактурне и галантериске робе

као мушког и женског штофа, платна у свима ширинама као и осталу мануфактурну робу. Нарочито скреће пажњу на велики избор француске парфимерије као и на велики избор мушких, женских и дечијих чарапа, мушког и женског веша у свима квалитетима.

Услуга брза и тачна. Цене солидне.